

İş Güvenliği Alanında Yapılan Periyodik Kontroller ve Akreditasyon Süreci

TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Muayene Kuruluşu

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden sonra, ekonomi ve özellikle mali piyasalar küresel ölçekte iç içe geçmeye başlamıştır. Bu değişim süreci ticarete uluslararası ilişkilerin daha tanımlanabilir olması gerekliliğini ortaya koymuştur. Dünya Bankası'ndan, Uluslararası Standardizasyon Organizasyonuna (ISO) kadar birçok örgüt bu pazarı şekillendirmeye çalışmaktadır.

Dünya çapında yürütülen ticari faaliyette, üretilen malların uluslararası piyasada serbest dolaşımının tam olarak sağlanabilmesi için uygunluk değerlendirmesi ve akreditasyon kavramları ortaya çıkmıştır. Ürünlerin belirlenmiş kalite ve güvenlik kriterlerine göre yeterliliğini tespit etmek için yapılan deney, muayene ve belgelendirme işlemleri "uygunluk değerlendirmesi"

kavramı içinde yer almaktadır.

Akreditasyon kısaca denklik anlamını taşımaktadır. Bu denklik, uygunluk değerlendirme

si hizmetleri veren laboratuvar, muayene ve belgelendirme kuruluşlarının nitelikleri ve çalışmaları açısından yeterliliğini ifade eder.

Küresel ölçekte yapılan ticari bir faaliyette herhangi bir ürünün, farklı ülkelerde de teknik olarak yeterliliğinin onaylanması, bu uygunluğun değerlendirmesini yapan laboratuvar, muayene ve belgelendirme kuruluşlarının akredite edilmesi ile sağlanmaktadır.

Ülkeler arasındaki ticari akımların mümkün olduğunda serbest olması için kuralları ortaya koyan Dünya Ticaret Örgütü (WTO), malların serbest dolaşımı açısından akreditasyona önem vermektedir.

AB'ye uyum sürecinde yapılan Gümrük Birliği Anlaşması ile Türkiye'de malların serbest dolaşımının tam olarak sağlanabilmesi için ürünlere ilişkin teknik mevzuatın uyumlaştırılması ve bu konuda hizmet veren kuruluşların akreditasyonu çalışmaları da başlamıştır.

Ülkemizde de uygunluk değerlendirmesi faaliyetlerini akredite etmek için 4 Kasım 1999 tarihinde yayımlanan 4457 sayılı Kanun ile Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) kurulmuştur. 4703 sayılı "Ürünlere

İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun" 29 Haziran 2001 tarihinde kabul edilmiştir.

TÜRKAK'ın kurulması ile; ülkemizde bulunan ürün güvenliği, kalite, deney, muayene ve belgelendirme çalışmaları yapan laboratuvar ve belgelendirme kuruluşlarının yeterliliklerinin tescil edilmesi ve uluslararası geçerliliklerinin sağlanması hedeflenmektedir. Başbakanlığa bağlı ve özel hukuk hükümlerine tabi olarak çalışmalarını sürdüren TÜRKAK'ın, tüzel kişiliği haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir statüsü vardır. Merkezi Ankara'da bulunan TÜRKAK, kuruluş kanunundan aldığı yetki ile *laboratuvarların, muayene ve belgelendirme kuruluşlarının ulusal ve uluslararası kabul görmüş teknik kriterlere göre değerlendirilmesi, yeterliliğinin onaylanması ve düzenli aralıklarla denetlenmesi faaliyetini* gerçekleştirmektedir.

TÜRKAK 2 Ekim 2001 tarih ve 24541 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Uygunluk Değerlendirme Kuruluşlarının Akreditasyonu Hakkında Yönetmelik" ile ülkemizde akreditasyon ile ilgili başvuruları kabul etmeye başlamıştır.

TÜRKAK TS EN ISO/IEC 17011 - Uygunluk Değerlendirmesi Yapan

Tablo 1. Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları için Standartlar

AKREDİTASYON	HİZMET ALANI	STANDART	AKREDİTE KURULUŞ SAYISI
Laboratuvar Akreditasyonu	Test ve Kalibrasyon Medikal Analiz	TS EN ISO/IEC 17025:2005 TS EN ISO 15189	247
Belgelendirme Kuruluşu Akreditasyonu	Ürün Belgelendirmesi	TS EN 45011 (ISO/IEC Guide 65)	11
	Personel Belgelendirme	TS EN ISO/IEC 17024	8
	Sistem Belgelendirme	TS EN ISO/IEC 17021	35
Muayene Kuruluşu Akreditasyonu	Muayene	TS EN ISO/IEC 17020	38

Kuruluşları Akredite Eden Akreditasyon Kuruluşları İçin Genel Şartlar standardına göre çalışmalarını tamamlayarak, 4 Nisan 2006 tarihinde Avrupa Akreditasyon Birliği (EA) ile karşılıklı tanınma anlaşmasını (MLA) deney, kalibrasyon, muayene ve sistem belgelendirme kuruluşlarının akreditasyonu kapsamında imzalamıştır. MLA Anlaşması kapsamında, muayene kuruluşları için yapılan denetim 2006 yılında Makina Mühendisleri Odası Muayene Kuruluşunda gerçekleştirilmiştir.

Avrupa Akreditasyon Birliği'nin (EA) en önemli amacı; üye ülkelerin ulusal akreditasyon kuruluşları (UAK) ve akreditasyon sistemleri arasında karşılıklı güveni kurmak ve daha sonra bu güvenin kalıcılığını sağlamaktır. Bu da birbirlerinin sistemlerini, belgelerini, akredite edilmiş oldukları kuruluşlarının

raporlarının eşitliğini kabul eden anlaşmalar yaparak sağlanmaktadır.

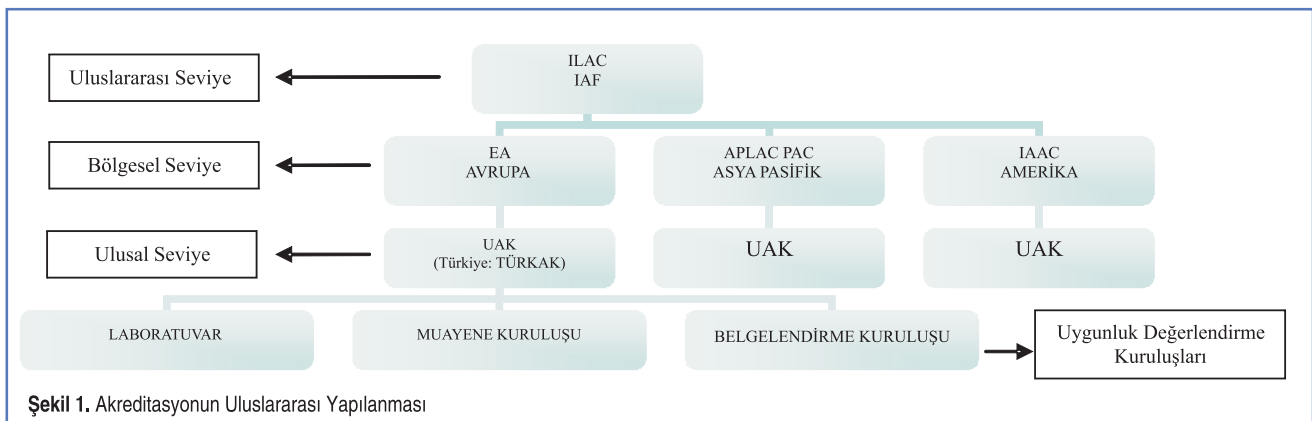
MLA Anlaşması'nın işlevi kısaca; ürünlerin serbest dolaşımı açısından teknik yeterliliklerinin tanımlandığı sertifikalarının ticaret pasaportu olarak da tanımlanabilir. Nisan 2009 itibarıyla EA'ya üye 33 ülkenin ulusal akreditasyon kuruluşları, MLA Anlaşması'nı imzalayarak ürünlere düzenlenen sertifikaların, muayenelerin ve test raporlarının eşdeğerliliği kabul edilmiş olmaktadır.

İş Güvenliği Alanında Akreditasyon Bir Gereklik mi? Bir Zorunluluk mu?

Akreditasyon bazı yönetmeliklere bağlı olarak zorunlu olmakla beraber ülkemizde gönüllülük esasına göre işlemektedir. Temelde, bir uygunluk değerlendirme kuruluşunun yaptığı muayene ve testlerin uluslararası

geçerliliği olduğunu, testleri yapan personelin ve teçhizatın yeterli, muayene prosedürlerinin uygun olduğunu ifade eden akreditasyon, gelinen süreçte ülkemizde yayımlanan birçok yönetmelikle de zorunlu hale gelmeye başlamıştır.

Ulaştırma Bakanlığı tarafından yayımlanan "Kıyı Tesislerine İşletme İzni Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"e göre kıyı tesislerindeki kaldırma donanımlarının periyodik kontrollerinin, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Asansör Bakım ve İşletme Yönetmeliği"ne göre asansör periyodik kontrollerinin 17020 Standardına göre akredite edilen muayene kuruluşları tarafından yapılması gereği belirtilmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yayımlanan yönetmeliklerde de analiz

laboratuvarlarının 17025 Standardına göre akredite edilmesi gereği belirtilmiştir.

Ülkemizde yeni yayımlanan yönetmeliklerde deney, muayene ve belgelendirme işlemleri yapan kuruluşların akredite olması gereği belirtilerek, bu hizmetleri veren kuruluşların akreditasyonu konusunda geçiş işlemleri devam etmektedir.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün ilgili maddelerine göre kaldırma - iletme makinaları üç ayda bir ve basınçlı kapların yılda bir periyodik kontrollerinin yapılması gerekmektedir. Tüzük periyodik kontrolleri yapan personel konusundaki yeterliliği **“ehliyeti hükümet veya mahalli idarelerce kabul edilen teknik elemanlar tarafından yapılacak”** şeklinde ifade etmiştir.

1974 yılında yeterli olarak görülebilecek bu ifade günümüz koşullarında eksik kalmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yayımlanan “İş

Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği”nde periyodik kontrollerin uzman kişilerce yapılacağı ifade edilirken; *“Hangi tür iş ekipmanlarının kontrollere tabi tutulacağı, kontrollerin kimler tarafından ve hangi sıklıkla, hangi şartlar altında yapılacağı ile kontrol sonucu düzenlenecek belgelerle ilgili usul ve esaslar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca belirlenecektir”* denilmiştir. Bakanlık tarafından henüz bu konuda bir yönetmelik yayımlanmadığı için periyodik kontrolleri yapacak personelin yeterliliği henüz belirlenmemiştir.

İş güvenliği alanında en önemli gereksinimlerden biri olan iş ekipmanlarının periyodik kontrolleri konusunda akreditasyon ülkemizde zorunlu olmamakla beraber, muayene kuruluşuna olan güven ihtiyacı, düzenlenen sertifikaların uluslararası geçerliliği vb. nedenlerle bir gereklilik haline gelmiştir.

Periyodik kontrolde temel amaç; çalışma yaşamında çalışanların

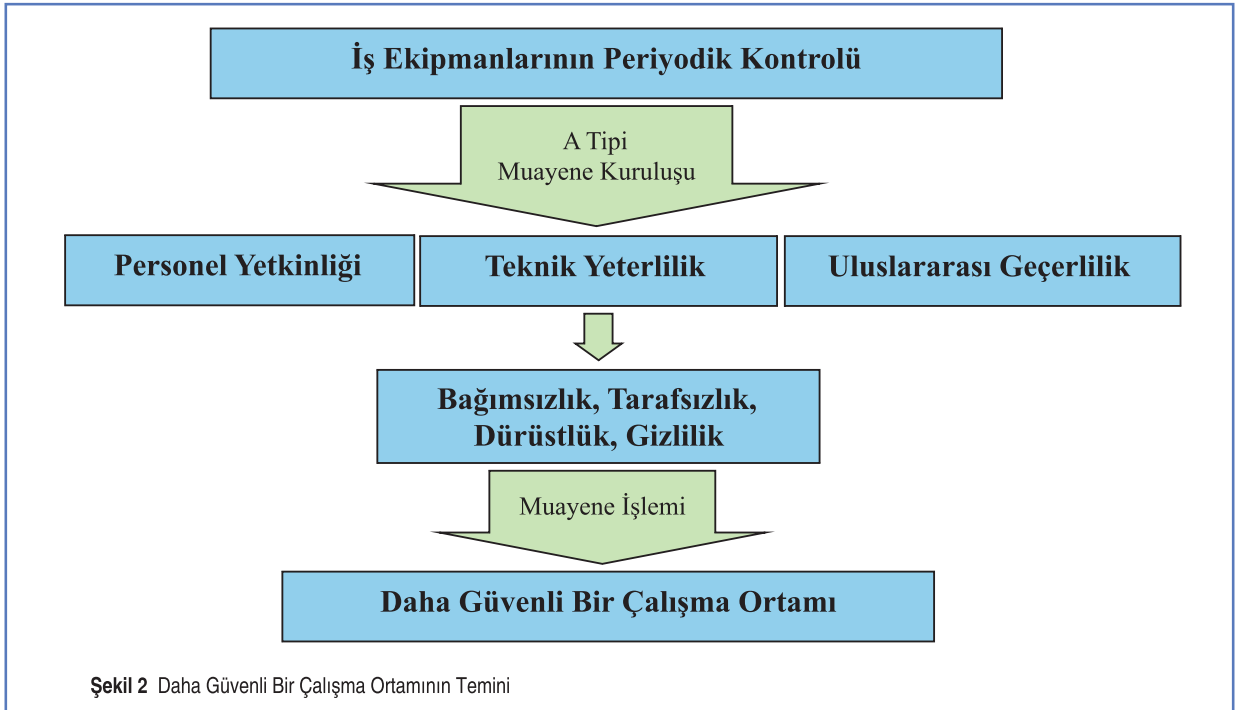
sağlığına zarar verebilecek hususların önceden belirlenerek gerekli önlemlerin alınması rahat ve güvenli bir ortamda çalışmaların sağlanması, iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı çalışanların korunmasıdır.

İş ekipmanlarının periyodik kontrolleri konusunda yapılan muayeneler, TS EN ISO/IEC 17020 - Çeşitli Tipteki Muayene Kuruluşlarının Çalıştırılmaları İçin Genel Kriterler Standardı kapsamında akredite edilmektedir.

17020; muayene yapan kuruluşlara duyulan güveni geliştirmek amacıyla, ISO 9000 serisi standartlarda yer alan şartlar ve tavsiyeler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Temel olarak 17020 Standardına uygunluk, muayene yaptıracak müşterinin muayene kuruluşuna olan güvenini artırır.

17020 Standardı;

- ▶ Malzemelerin, ürünlerin, tesislerin, süreçlerin, iş prosedürlerinin veya hizmetlerin incelenmesini,
- ▶ Şartlara uygunlukların tayinini,

Şekil 2 Daha Güvenli Bir Çalışma Ortamının Temini

- ▶ Faaliyetlerin sonuçlarının müşterilere ve gerekli olduğunda denetim yapan yetkililere rapor edilmesini,
- ▶ Bir ürünün, bir tesisin veya bir fabrikanın incelenmesini,
- ▶ Profesyonel yargının uygulanmasını kapsamaktadır.

Akreditasyon ile muayene hizmeti veren kuruluşun yasal düzenlemeler ile verilen görevlerini ve ürettiği hizmetleri; **bağımsız, tarafsız, şeffaf ve güvenilir** olarak yerine getirdiğinin, uluslararası ölçekte belgelendirilmesi sağlanmaktadır.

17020 Standardına göre muayene kuruluşları A, B ve C tipi olarak değerlendirilmektedir. A tipi muayene kuruluşları *muayene ettikleri malzemelerin tasarımcısı, imalâtçısı, tedarikçisi, montajcısı, satın alıcısı, sahibi, kullanıcısı veya bakımcısı, ne de bu kesimlerin yetkili temsilcisi* ile herhangi bir bağı olmayarak üçüncü taraf muayeneleri yaparlar.

Üçüncü taraf muayenede en önemli parametrelerden biri muayeneyi yapan personelin kontrollerle ilgili ticari ve mali baskılardan arındırılmış olmasıdır. Can ve mal emniyetinin ön planda olduğu periyodik kontrollerin bağımsız kuruluşlarca yapılması, kontrollerin amacı açısından değerlendirilmesi gereken en önemli unsurdur.

Makina Mühendisleri Odası yönetmeliklerinden aldığı yetki ile sanayiye yönelik olarak araştırma, geliştirme faaliyetleri yürütmekte, işçi sağlığı ve iş güvenliği, ergonomi, çevrenin korunmasına yönelik ölçüm ve testler yapmaktadır.

Meslek alanları ile ilgili teknik eğitimler düzenleyerek, teknik kitap, dergi vb. yayınlar yayımlayarak, kongre, sempozyumlar düzenleyerek

ülke ve toplum yararları doğrultusunda, yurt sanayinin ulusal çıkarlara uygun olarak gerçekleşmesini ve mesleğin gelişmesini sağlamaya çalışan Odamız; tüm bu çalışmalarından oluşan bilgi ve birikimi ile teknik hizmetler üretmektedir. TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından "A" Tipi Muayene Kuruluşu olarak 17 Mayıs 2004 tarihinde basınçlı kaplar, kaldırma-iletme makinalarının periyodik kontrolleri ve gürültü, titreşim, bacagazı ölçümleri konularında akredite edilmiştir.

İstanbul merkezli olarak koordine edilen Makina Mühendisleri Odası Muayene Kuruluşu, yurt genelinde farklı noktalarda bulunan 51 kişilik makina mühendisi muayene personeli ile ülke sanayisine kamu yararı doğrultusunda hizmet vermektedir.

SONUÇ

İş ekipmanlarının periyodik kontrolleri bağımsız, tarafsız ve kamu yararı güden A tipi muayene kuruluşlarınca yapılmalıdır.

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ulusal politikalar ve mevzuat, ilgili tarafların görüşleri alınarak yeniden oluşturulmalı ve iş ekipmanlarının periyodik kontrolleri ile ilgili olarak A tipi muayene kuruluşlarına atıfta bulunulmalıdır.

İş ekipmanlarının periyodik kontrollerinin içeriği Bakanlık tarafından hazırlanacak yönetmelik ile belirlenmeli ve periyodik kontrol hizmetinde işin niteliğiyle ilgili

muayene kuruluşları arasındaki teknik farklılıklar kısa sürede giderilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Makina Mühendisleri Odası, İş Sağlığı ve Güvenliği Oda Raporu, MMO/2008/478.
2. TS EN ISO/IEC 17020 Standardı.
3. ISO/IEC 17020 Uygulama Rehberi, IAF/ILAC-A4:2004.
4. TÜRKAK İnternet Sitesi, www.turkak.org.
5. Avrupa Akreditasyon Birliği İnternet Sitesi (EA), www.european-accreditation.org.
6. 4457 sayılı Türk Akreditasyon Kurumu Kanunu.
7. 4703 Sayılı Ürünle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun.
8. TÜRKAK, Uygunluk Değerlendirme Kuruluşlarının Akreditasyonu Hakkında Yönetmelik, RG:02.10.200-24541.
9. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, RG: 11.01.1974-14765.
10. Ulaştırma Bakanlığı, Kıyı Tesislerine İşletme İzni Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, RG: 18.02.2007-26438.
11. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Asansör Bakım ve İşletme Yönetmeliği, RG: 18.11.2008- 27058.
12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği, RG: 11.2.2004-25370.